

(प्रादेशिक वस्तुसंग्रहालय, नाशिक, महाराष्ट्र शासन)

सरकारवाडा :-

नाशिक शहराच्या मध्यभागी सराफ बाजार येथे स्थित ऐतिहासिक सरकारवाडा वाडा हा इ.स.१८ व्या शतकाच्या उत्तरार्धात पेशव्यांचे सरदार रंगनाथ ओढेकर यांनी स्वतःच्या वास्तव्याकरीता बांधाला असल्याचे म्हटले जाते. पुढे हा वाडा रंगनाथ ओढेकरांकडून राघोबादादा पेशवे यांनी घेतला तसेच काही काळ येथे पेशवा बाजीराव दुसरा यांचे वास्तव्य होते असे समजते. इ.स. १८१८ मध्ये पेशवाई खालसा झाल्यावर ब्रिटीश या वाड्यातून उत्तर महाराष्ट्र आणि मध्य प्रदेशच्या काही भागाचे प्रशासन येथून चालवित असे. भारत स्वतंत्र झाल्यानंतर नाशिक जिल्ह्याची निर्मिती झाल्यावर पहिले जिल्हाधिकारी कार्यालय याच वाड्यात सुरु करण्यात आले होते त्यामुळे या वाड्यास सरकारवाडा असे नाव पडले.

सरकारवाडा या स्मारकाचे पुरातत्वीय व ऐतिहासिक महत्व लक्षात घेऊन या स्मारकास राज्य संरक्षित स्मारक अंतिम अधिसूचना क्र. एएनएम १०९२ / १३९ / ९२ सांका ३, दि.२८ सप्टेंबर १९९५ अन्वये घोषित करण्यात आले.

वस्तुसंग्रहालयाची संक्षिप्त माहिती :-

नाशिक हे धार्मिक, प्राचीन व ऐतिहासिक वारसा लाभलेले शहर आहे. स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर महाराष्ट्राच्या इतर प्रादेशिक विभागापैकी नाशिक एका प्रादेशिक विभागाचे मुख्य केंद्र बनले. या प्रादेशिक विभागाला जशी धार्मिक परंपरा आहे तसाच पुरातत्वाचा अमूल्य ठेवाही लाभलेला आहे. पूर्वजांनी सोडलेला हा कलेचा अमूल्य ठेवा धरोहर म्हणून जनतेला पाहायला मिळावा याकरीता प्रादेशिक वस्तुसंग्रहालय नाशिकला असावे अशी सूचना पुढे आली. त्याची दखल राज्य शासनाने घेतली व ११ ऑक्टोबर १९८५ ला राज्य शासनाच्या पुरातत्त्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालयाच्या अधिपत्याखाली नाशिक येथे प्रादेशिक वस्तुसंग्रहालयाची स्थापना झाली. सुरुवातीला सरकारवाड्यात प्रादेशिक वस्तुसंग्रहालयाचा श्री गणेशा झाला. ती वास्तू अतिप्राचीन व जीर्ण झाल्यामुळे प्रथम त्या वास्तूचे जतन व दुरुस्ती करणे अत्यावश्यक होते. त्यामुळे संग्रहालयासाठी अन्यत्र जागा शोधण्याचा प्रयत्न सुरु झाला प्रथम सिडकोत, त्यानंतर फाळके स्मारकातील हॉल क्र. ३ मध्ये प्रादेशिक वस्तुसंग्रहालय स्थलांतर झाले. पर्यटक व वस्तुसंग्रहालयाकरीता फाळके स्मारकातील वास्तू त्या वेळेस सोयीची असल्यामुळे जमा झालेल्या वस्तूंच्या माध्यमातून विविध दालने निर्माण करून तत्कालीन मुख्यमंत्र्यांच्या हस्ते सन २००५ ला उद्घाटनानंतर संग्रहालय पर्यटकांकरीता खुले करण्यात आले.

प्रादेशिक वस्तुसंग्रहालय, नाशिक हे दादासाहेब फाळके, अंबड, नाशिक येथून सरकारवाडा, नाशिक या राज्य संरक्षित स्मारकाच्या ठिकाणी हलविण्यात आले आहे. सदरहू संग्रहालय हे २६/१२/२०१८ रोजी उद्घाटनानंतर पर्यटकांकरीता खुले करण्यात आले आहे.

या वस्तुसंग्रहालयात नाशिक, धूळे, जळगाव, नंदुरबार व अहमदनगर येथे सापडलेल्या आणि या पाच जिल्ह्यातून दानस्वरूपात आलेल्या वस्तु, पुरावशेष प्रदर्शनात ठेवण्याचा निर्णय घेण्यात आला. संग्रहालयाच्या प्रमुख

कामांपैकी एक Collection of object वस्तू गोळा करणे हे काम तत्कालीन अभिरक्षकांनी हाती घेतले. त्यात नाशिक विभागातील पाच जिल्हे नजरेसमोर ठेवून या प्रदेशातून वस्तू गोळा करण्यास प्राधान्यक्रम देण्यात आला.

पाषाण शिल्प दालन-

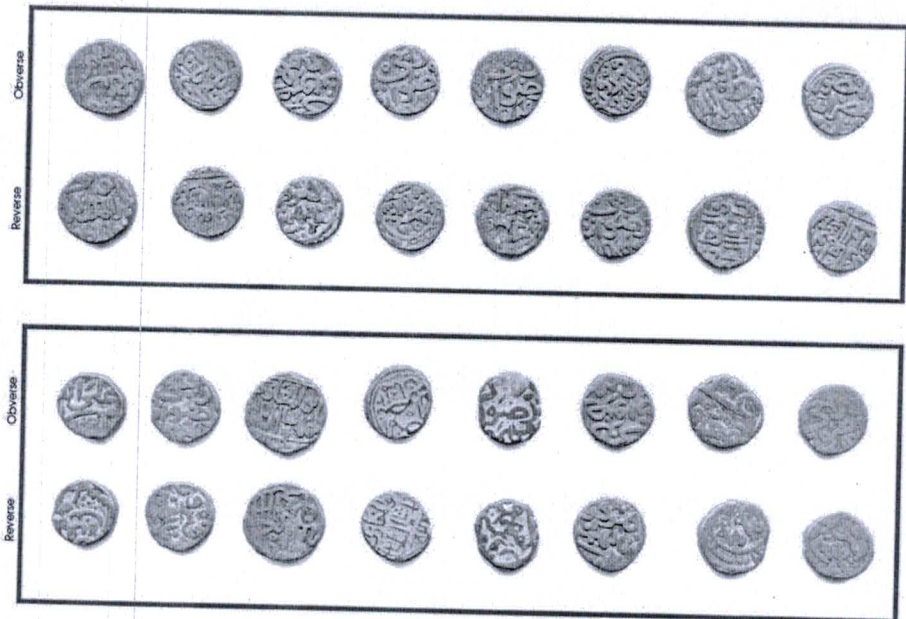
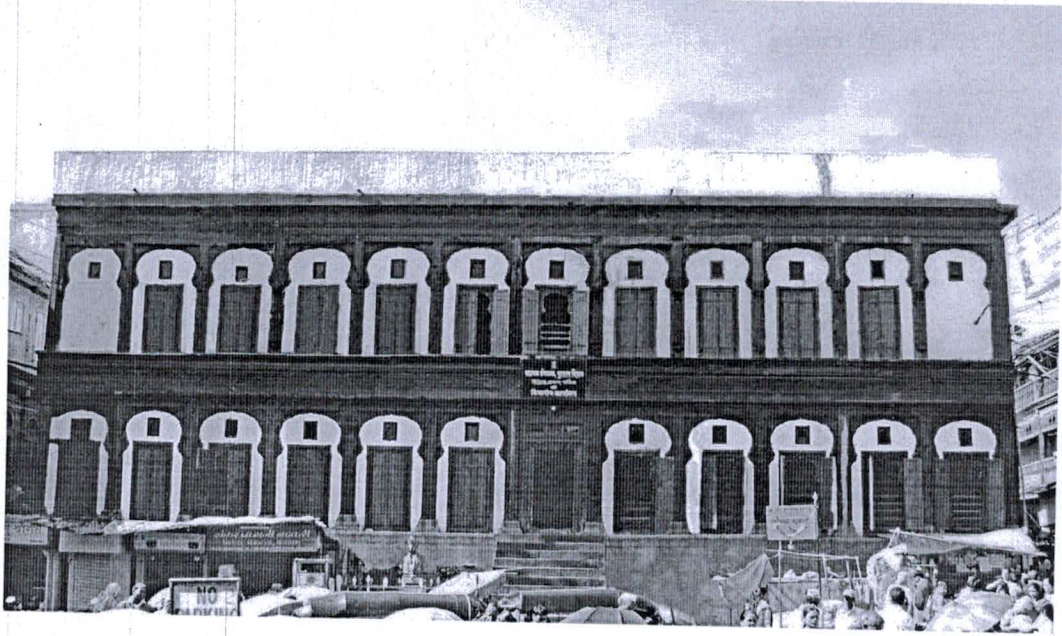
धरणगाव येथून प्रामुख्याने जैन मूर्ती की ज्या पद्मासनस्थ योगमुद्रेतील तीर्थकार, उभे तीर्थकार, बाहुबली आदिंचा समावेश होता. तोंडापूर येथून काही पाषाण मूर्ती, गणपती आदि मूर्ती गोळा केल्या तसेच विंचूर येथील विंचूर संस्थानिकांकडून ठासणीच्या बंदुकी, तलवारी, ढाल व अन्य हत्यारे विनामूल्य देणगी स्वरूपात प्राप्त केल्या. अशाच स्वरूपाची हत्यारे मुंबईच्या जे.जे.स्कूल ऑफ आर्ट्स, पुरातत्त्व व वस्तुसंग्रहालय संचालनालयाने उपलब्ध करून दिल्या. त्यामूळे हत्याराचे स्वतंत्र दालन उभे राहू शकले. संचालनालयाने देखील काही मौल्यवान पाषाणातील मूर्ती संग्रहालयासाठी दिल्या. पूर्वी प्राप्त झालेल्या मूर्ती आणि या मूर्ती यांचे मिळून पाषाण मूर्तीचे स्वतंत्र दालन उभे राहिले. या पाषाण शिल्प दालनामध्ये जैन प्रतिमा, बुद्ध प्रतिमा तसेच हिंदू देवतांच्या (चामुंडा, गणपती, विष्णु, वासुदेव इत्यादी पाषाण शिल्प मोठ्या दिमाखात उभी आहेत.

चित्रकला दालन - विंचूर येथून महान चित्रकार राजा रवी वर्माच्या मूळ स्वरूपातील नसल्या तरी छापील स्वरूपातील मोजकी चित्रे विनामूल्य देणगी स्वरूपात प्राप्त झाली असून ती चित्रे आणि खुद्द नाशिक येथील निवासी यांच्याकडून कॅनव्हासवरील मोठे चित्र, की जे महाभारतातील प्रसंगावर काढण्यात आले. ते देणगी स्वरूपात प्राप्त झाले. राजा रवी वर्मा व त्यांची चित्रशैली नवीन पिढीला ज्ञात व्हावी, हा उद्देश समोर ठेवून स्वतंत्र चित्रकला दालन निर्माण केले.

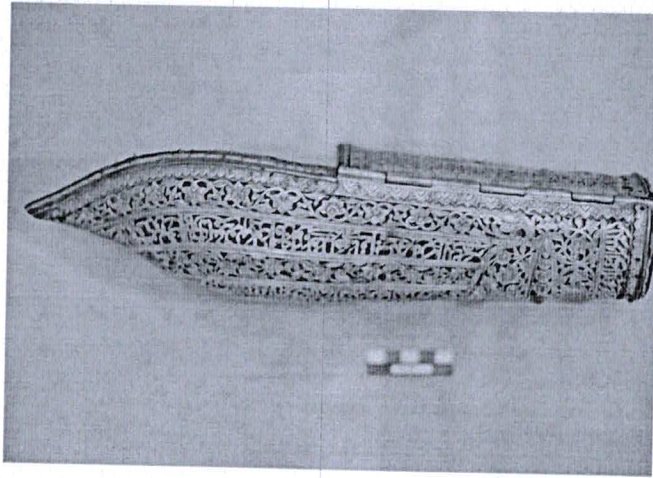
उत्खनन दालन - थाळनेर किल्ला (ता.शिरपूर, जि.धुळे) व गावात मध्ययुगीन मुघलराजा मजिक राजा आणि त्याची मूले नसीर व इपतीकार यांचे वास्तव्य होते. त्यांची सत्ता होती. म्हणून १९८४-८५ मध्ये किल्ल्याचे उत्खनन पुरातत्त्व विभागाने धुळे येथील राजवाडे संशोधन मंडळाच्या सहकार्याने केले. त्यात आढळलेल्या पुरावशेषांचे स्वतंत्र दालन निर्माण केले.

नाणे दालन- या व्यतिरिक्त प्राचीन नाण्यांचे संग्रहालयाकडून विविध प्रकारची मौल्यवान नाणी विनामूल्य देणगी स्वरूपात मिळाली. त्यामूळे प्राचीन नाण्यांचे दालन झाले. या नाण्यांमध्ये आहत नाणी, सातवाहन, नहपान, क्षत्रप, मुगल, ब्रिटीश तसेच विविध संस्थानांची नाणी येथे प्रदर्शित आहे.

या संग्रहालयात शिल्प दालन, धातुशिल्प दालन, छायाचित्रे व छयाचित्रे दालन, शस्त्रास्त्रे दालन सुरु असून जनतेसाठी खूले आहेत. थाळनेर येथील उत्खनित अवशेष या ठिकाणी प्रदर्शनासाठी ठेवण्यात आले आहेत.

Bahamani Coins Cms

दशावतारी
सलवार

